

РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 342.84(4-11)

СИСТЕМИ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ У КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

П. В. Ворона,

доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри парламентаризму та політичного менеджменту, Національна академія державного управління при Президентові України

У статті розглядаються особливості організації місцевих виборів у країнах Східної Європи: тип виборчої системи; особливості висунення кандидатів у депутати місцевих рад та на голів територіальних громад; механізми гендерної справедливості. Розкриваються характерні риси виборчих систем, участь у виборчому процесі політичних партій та інших суб'єктів виборчого процесу.

Проведено дослідження виборчих систем обрання голів територіальних громад східноєвропейських країн. У вигляді таблиць подається аналіз виборчих систем кожної з обраних східноєвропейських країн за такими характеристиками: органи самоврядування та їх склад, виборча система місцевих виборів, суб'єкти висунення кандидатів.

Ключові слова: місцеві вибори, пропорційна виборча система, мажоритарна виборча система, самовисування, виборчий бар'єр, виборчий округ, суб'єкти висунення кандидатів, політичні партії, незалежні кандидати.

P. V. Vorona,

Doctor of Science in Public Administration, Professor of the Department of Parliamentarism and Political Management, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

SYSTEMS OF LOCAL ELECTIONS IN EASTERN EUROPE: EXPERIENCE FOR UKRAINE

In the article features of the organization of local elections in Eastern Europe: electoral system, especially the nomination of candidates for deputies of local councils and chairmen of territorial communities, mechanisms for gender justice. Reveal characteristic features of electoral systems and participation in the electoral process political parties and other actors of the electoral process.

The study of electoral systems the election of Chairpersons of territorial communities of Eastern European countries. In the form of summary tables provides an analysis of the electoral systems of each of the selected Eastern European countries on the plan: self-governing bodies and their composition, the electoral system of local elections, the subjects of nomination of candidates.

Key words: local elections, a proportional electoral system, a majoritarian electoral system, self-nomination, the electoral threshold, the electoral district, the subjects of nomination of candidates, political parties, independent candidates.

П. В. Ворона,

доктор наук государственного управления, доцент, профессор кафедры парламентаризма и политического менеджмента, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

СИСТЕМЫ МЕСТНЫХ ВЫБОРОВ В СТРАНАХ ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ: ОПЫТ ДЛЯ УКРАИНЫ

В статье рассматриваются особенности организации местных выборов в странах Восточной Европы: тип избирательной системы; особенности выдвижения кандидатов в депутаты местных советов и председателей территориальных общин; механизмы гендерной справедливости. Раскрываются характерные черты избирательных систем, участие в избирательном процессе политических партий и других субъектов избирательного процесса.

Проведено исследование избирательных систем избрания председателей территориальных общин восточноевропейских стран. В виде таблиц дается анализ избирательных систем каждой из выбранных восточноевропейских стран по таким характеристикам: органы самоуправления и их состав, избирательная система местных выборов, субъекты выдвижения кандидатов.

Ключевые слова: местные выборы, пропорциональная избирательная система, мажоритарная избирательная система, самовыдвижение, избирательный барьер, избирательный округ, субъекты выдвижения кандидатов, политические партии, независимые кандидаты.

© Ворона П. В., 2017

Постановка проблеми. Побудова ефективної системи місцевої влади в країні, де розпочався процес децентралізації, потребує вивчення нових форм місцевого управління, нових механізмів формування органів місцевого самоврядування; дослідження досвіду формування місцевих фінансів та використання місцевих ресурсів тощо. Ці знання сприятимуть процесу утворення дієвих та самодостатніх територіальних громад. Важливо до цих процесів максимально залучати самих мешканців територіальних громад, використовуючи найсучасніші форми та методи їх активізації до участі у вирішенні питань місцевого життя та з метою розвитку територіальних громад. Без перегляду державної політики щодо розвитку територіальних громад тут не обійтись [16].

Розпочавши процес децентралізації влади, органи державної влади мають підтримати позитивну динаміку формування більш економічно спроможних об'єднаних територіальних громад. Цей процес давно розпочався у фактично всіх колишніх постсоціалістичних країнах Східної Європи, у них пройшла й модернізація власне системи місцевого самоврядування, у тому числі й шляхом удосконалення систем місцевих виборів та адміністративно-територіального устрою. Тому нам важливо провести аналіз цих процесів у згаданих країнах, а виокремлений позитивний досвід муніципальної розбудови врахувати в процесі реформування публічної влади, зокрема для уточнення власної стратегії реформ місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливою складовою механізму здійснення влади народом є встановлені законодавцем виборчі системи, зміст яких відіграє системоформуючу роль в організації як парламентських, так і місцевих виборів, які за своєю суттю є узаконеним способом відбору місцевих та національних еліт для управління країною, регіонами, громадами. Зарубіжні виборчі системи та особливості проведення місцевих і парламентських виборів досліджували: Р.В.Балабан (теорія виборчих систем) [2]; О.В.Батанов (муніципальні виборчі системи в зарубіжних країнах) [3]; Р.П.Безсмертний [4]; О.О.Галус (форми безпосереднього народовладдя) [5]; І.В.Козюра [8]; М.І.Лахижа [9]; В.В.Лісничий [10] (виборче законодавство й зарубіжний досвід місцевого самоврядування); Р.М.Максакова, О.В.Марцеляк, Р.П.Марчук (особливості організації місцевих виборів) [11–13]; А.О.Селіванов [16]; М.І.Ставнійчук (удосконалення виборчого законодавства та зарубіжний досвід місцевих виборів) [18]; Ю.С.Шемшученко

(питання державного управління виборчим процесом) [19]; А.С.Чиркін [20] та ін. Багато зроблено для дослідження зарубіжного виборчого досвіду та його узагальнення й систематизації Лабораторією законодавчих ініціатив [1] і Національним інститутом стратегічних досліджень [17], які є провідними аналітичними центрами України. Проте окреслена вище проблематика дослідження країн Східної Європи ще мало опрацьована, а наукова інформація щодо місцевого розвитку багатьох із них є малодоступною і не узагальненою.

Метою цього дослідження є виявлення та узагальнення характерних рис виборчих систем на місцевих виборах у східноєвропейських країнах “постсоціалістичного табору”, а також особливостей їх проведення та виокремлення тих механізмів, що можуть бути використані під час модернізації виборчої системи місцевих виборів в Україні.

Виклад основного матеріалу. У демократичному суспільстві в процесі формування місцевих органів влади необхідно забезпечити принцип балансу між представництвом загальнонаціональних політичних сил, що, в ідеалі, повинно забезпечити цілісність політичної системи та специфічними інтересами конкретних територіальних громад, що не завжди можуть чи бажають забезпечити партії. Водночас ефективність формування структур місцевого самоврядування – їх здатність поєднувати загальнодержавні та місцеві інтереси – залежить, у тому числі, від сталості правових норм, які регулюють проведення місцевих виборів [15]. Демократизм є питомою рисою політичної культури української нації, а демократична налаштованість українства є особливо характерною рисою сучасного розвитку Української держави, що виокремлює її серед інших пострадянських країн колишнього СРСР. Та все ж таки політична система країни є недосконалою і не сприяє формуванню системи ефективного управління. Ця система потребує змін – мусить увібрати в себе все найкраще, що виробили минулі покоління українців, урахувавши й сьогоденні реалії, але при цьому необхідно використати й європейський досвід місцевої демократії, що нараховує вже не одну сотню років. Тема вдосконалення виборчої процедури (виборчої системи) муніципальних виборів в Україні ще залишається актуальною і достатньо дискусійною, а сам процес достатньо динамічним, особливо з огляду на виникнення нового типу муніципальних утворень – об'єднаних територіальних громад.

Мінливість правил структуризації та проведення місцевих виборів в Україні (базові закони

1994, 1998, 2004, 2010, 2015 р.) пояснюється їх політичною доцільністю, зокрема бажанням політичних сил, представлених у Верховній Раді, забезпечити максимальну присутність своїх представників регіональних осередків у місцевій владі. Процедура організації останніх місцевих виборів (2015 р.) [6] викликала певну критику міжнародних спостерігачів, громадських організацій, різних політичних сил як така, що, насамперед, звузила доступ до виборних посад для місцевих лідерів, громадсько-політичних діячів, представників інших груп місцевих еліт, які не мають ресурсів чи бажання ідентифікувати себе через партійні структури. Ураховуючи потребу підвищення легітимності місцевих органів влади, оновлення структури та подальшої стабілізації політичної системи в Україні загалом, важливо проаналізувати існуючі системи виборів у країнах Європи і, взявши до уваги національний контекст, розробити рекомендації щодо модифікації виборчих правил в Україні [7; 14].

У різноманітті виборчих систем, що обслуговують місцеву демократію, важко зорієнтуватись, не систематизувавши їх особливості, у тому числі й територіальні та історико-етнічні. Україна є країною Європи, тому нам варто розглянути насамперед особливості європейських моделей. Ми обрали для дослідження моделі країн Східної Європи як тих, що, як і українська нація, відновлюють демократичні традиції, що були розірвані радянською тоталітарною машиною СРСР та понад 40 років вилучені з демократичного життя.

Умовно до країн Східної Європи нами віднесено всі країни постсоціалістичного простору. Їх межі майже збігаються з географічним визначенням Східної Європи. Ми свідомо не включили в дослідження країни, що входили до складу колишнього СРСР (які теж є частиною Східної Європи), – їм буде присвячене окреме монографічне дослідження.

Для цього регіону характерними є дві риси: тоталітарний комуністичний режим тут правив значно менше, ніж на пострадянському просторі й це справляло певний вплив на відновлення демократичної політичної системи; навіть у час “побудови соціалізму” в цих країнах було значно більше свободи і особливо автономії від КППС, що теж дало можливість зберегти закладені раніше демократичні традиції і не дало перемогти патерналістським настроям серед мешканців територіальних громад.

Більшість країн Європи, як і Україна, під час вирішення питання вибору системи формування представницьких органів зазнають впливу по-

літичної доцільності та кон’юнктури, що породжує стан їх політичної системи. Тобто виборча система має досягати тих цілей, які ставляться її розробниками, як правило, представниками політичних партій, що сформували більшість у національному парламенті. Серед таких цілей: забезпечення впливу на формування та реалізацію місцевої політики, ефективного функціонування системи органів публічної влади; забезпечення перемоги суб’єктів, “під яких” упроваджувалася виборча система, що буде використовуватися на наступних виборах; забезпечення представництва національних меншин та обох статей (питання гендерної рівності) в органах місцевого самоврядування, зв’язку між виборцями та обраними депутатами; зміцнення кадрових ресурсів партій та електоральна підготовка до парламентських чи президентських виборів. Саме вище наведені цілі визначають особливості виборчих систем для формування представницьких органів місцевого самоврядування. Цілеспрямовану роль відіграє і демократична традиція, що збереглась у цих країнах, де живе покоління тих, що мешкали до “впровадження соціалістичної ідеології” сталінською тоталітарною машиною.

Ураховуючи певну різноманітність виборчих систем, за якими формуються представницькі органи на базовому та регіональному рівнях у країнах Східної Європи, можемо виокремити певні їхні спільні риси.

1. У більшості країн Східної Європи передбачена можливість висунення не лише партійних кандидатів, а й позапартійних представників, у тому числі від громадських організацій. Хоча самовисування все ж таки переважає на базовому рівні місцевої демократії.

2. У більшості країн застосовується пропорційна або змішана виборча система з пропорційною складовою. На виборах голів територіальних громад використовується мажоритарна виборча система абсолютної більшості або вони обираються представницькими органами базового рівня.

3. У країнах Східної Європи не є характерною і поширеною практика блокування політичних партій на місцевих виборах. Практика блокування є швидше винятком. Як правило, партії на вибори йдуть самостійно.

4. Варто згадати ще одну загальноєвропейську тенденцію – забезпечення представництва національних меншин і жінок в органах місцевого самоврядування. Запроваджуються відповідні виборчі механізми.

5. У східноєвропейських державах пропорційні виборчі системи на місцевих виборах є

персоніфікованими, тобто виборці голосують за “відкриті” або “напіввідкриті” виборчі списки. Закриті списки є винятком. У разі голосування за напівзакриті списки виборець може надавати перевагу кандидату в списку.

6. У цих країнах виборчі системи місцевих виборів прив’язуються до кількості виборців, а не до виду органу місцевого самоврядування [1; 17].

Проте і в країнах Східної Європи процес удосконалення виборчих систем є постійним і динамічним, а розуміння “оптимальності виборчої

системи” для науковців, практиків, політиків та експертів є досить неоднозначним і дискусійним. У формуванні виборчих систем місцевих виборів у країнах Європи доволі вагому роль відіграв історичний фактор або національна історична традиція місцевих виборів – це є проявом потужного впливу генезису демократичної традиції країни. На підставі даних табл. 1 маємо змогу більш докладно ознайомитися з особливостями виборчих систем у східноєвропейських країнах постсоціалістичної демократії.

Таблиця 1

Виборчі системи для місцевих виборів постсоціалістичних країн Східної Європи*

Органи самоврядування та їх склад	Виборча система для місцевих виборів	Суб’єкти висування кандидатів
Албанія		
Базовий рівень: 373 муніципалітети. Проміжний рівень: 36 округів. Регіональний рівень: 12 областей	ПВС із голосуванням за списки кандидатів в єдиному багатомандатному окрузі, межі якого збігаються з межами громади	Політичні партії
Болгарія		
Базовий рівень: 264 громади. Регіональний рівень: 28 областей	Пропорційна виборча система з голосуванням за списки кандидатів у єдиному багатомандатному окрузі, межі якого збігаються з межами громади	Політичні партії
Боснія і Герцеговина		
Базовий рівень: громади 78 і 52. Проміжний рівень: 10 кантонів і 6 регіонів. Регіональний рівень: Федерація Боснії і Герцеговини та Республіка Сербська	Є два суб’єкти федерації. Федерація Боснії і Герцеговини: ПВС, параметри якої визначаються кантонами. Республіка Сербська: ПВС із голосуванням за списки кандидатів у єдиному багатомандатному окрузі, межі якого збігаються з межами громади	Політичні партії
Македонія		
Базовий рівень: 120 громад (онвмуха, у столиці Скоп’є – 10 громад)	ПВС у єдиному багатомандатному окрузі, межі якого збігаються з межами громади	Політичні партії
Польща		
Базовий рівень: ради гмін. Проміжний рівень: ради повітів, ради міст на правах повітів. Регіональний рівень: сеймики воеводств	На виборах до рад гмін, де проживає менше 20 000 мешканців, застосовується МВС відносно більшості з голосуванням у багатомандатному окрузі за кандидатів, включених до списків (відкриті списки), виборець має стільки голосів, скільки мандатів розподіляється в окрузі, і може голосувати за кандидатів із різних списків, при цьому на підтримку кандидата може бути відданий лише один голос. На виборах до рад гмін з кількістю виборців понад 20 000 жителів, рад міст на правах повіту, рад повітів та сеймиків воеводств застосовується ПВС із переважним голосуванням у багатомандатних виборчих округах. Виборець може проголосувати на підтримку одного кандидата з одного списку, а якщо виборець віддав перевагу кільком кандидатам з одного списку, то вважається, що він підтримує кандидата, що посідає у списку вищу позицію. Виборчий бар’єр 5%	Виборчі комітети, які можуть утворюватися партіями, блоками партій, виборцями та громадськими організаціями

* За матеріалами джерел [1; 3; 7; 9; 10; 14; 15; 17; 20].

<i>Румунія</i>		
Базовий рівень: ради комун і міст, муніципалітетів – 9–31 членів (Бухарест – 55 членів). Усього 2825 сільських поселень (комуни), 208 міст (оразе), 103 муніципалітети (муніципі). Проміжний рівень: ради округів – 31–39 членів	Усі місцеві вибори проводяться за ПВС у єдиному багатомандатному окрузі, межі якого збігаються з межами, відповідно, міста, комуни, муніципалітету, округу, з голосуванням за закриті списки партій та виборчих об'єднань. До участі у розподілі мандатів допускаються партії та виборчі об'єднання, які подолали 5% бар'єр	Партії та виборчі об'єднання (через які можуть бути висунуті незалежні кандидати)
<i>Словаччина</i>		
Базовий рівень: муніципальні ради комун, міст, міст зі спеціальним статусом (Братислава, Кошице). Усього – 2891 муніципалітетів (обец)	Місцеві вибори проводяться за МВС відносної більшості з голосуванням у багатомандатних округах (у великих муніципалітетах мандати розподіляються в кількох багатомандатних виборчих округах) із голосуванням за відкриті списки кандидатів. Максимальна величина виборчого округу – 12 мандатів. Виборець має стільки ж голосів, скільки мандатів розподіляються в окрузі, і може голосувати за кандидатів із різних списків. Обраними вважаються кандидати, які отримали найбільшу кількість голосів виборців на свою підтримку	Партії і незалежні кандидати (шляхом самовисування списком)
<i>Словенія</i>		
Базовий рівень: 190 муніципалітетів	Муніципальна рада – обчислює світ – обирається населенням на 4 роки. Призначає заступників мера серед своїх членів. До представницьких органів із кількістю членів менше 12 вибори проводяться за МВС відносної більшості. До місцевих рад, які мають 12 і більше членів, вибори проводяться за ПВС із преференційним голосуванням за напіввідкритими списками в одному (невеликі громади) або кількох багатомандатних округах	Політичні партії, самовисування
<i>Угорщина</i>		
Базовий рівень: 3100 муніципалітетів	На виборах до представницьких органів у громадах із кількістю виборців до 10 тис. осіб застосовується МВС відносної більшості з голосуванням у єдиному багатомандатному виборчому окрузі, межі якого збігаються з межами громади. На виборах у громадах із кількістю виборців понад 10 000, та на виборах до районних рад м. Будапешт, міських рад міст із правами провінцій застосовується ЗВС	Політичні партії, самовисування
<i>Хорватія</i>		
Базовий рівень: міські та комунальні ради – 7–19 членів, у містах понад 30 000 жителів – 19–35 членів. Проміжний рівень: крайові ради (жупанські скупщини) – 31–51 членів, міська рада міста (громадська скупщина). Загреб – 51 член	Усі вибори проводяться за ПВС із голосуванням за закриті списки кандидатів. Виборчий бар'єр 5%	Партії, блоки та незалежні кандидати (самовисування списком)
<i>Чехія</i>		
Базовий рівень: 6200 муніципалітетів (обець)	ПВС із голосуванням в одному або в кількох багатомандатних виборчих округах. Кількість округів визначається кількістю виборців у межах відповідної громади та чисельним складом представницького органу. Виборчий бар'єр 5%	Політичні партії, самовисування

Крім політичної структуризації, посилення зв'язку партій із виборцями та інших цілей, виборчі системи мають забезпечувати ефективне функціонування системи публічної влади місцевого та регіонального рівнів, у нашому випадку – системи місцевого самоврядування. У зарубіжних країнах це завдання вирішується по-різному. По-перше, шляхом обрання мера більшістю від складу ради. По-друге, шляхом

проведення виборів мера за МВС абсолютної більшості. Імовірність конфліктів між мером та радою в цій системі достатньо висока, однак і мер, і рада принаймні підтримуються більшістю виборців, що спонукує їх до пошуку компромісів.

Варто ознайомитись із зарубіжним досвідом виборчих систем для мерів в окремих країнах Східної Європи (див. табл. 2).

Таблиця 2

Виборчі системи для виборів мерів у країнах Східної Європи*

№ з/п	Країна	Прямі / непрямі вибори	Система виборів
1	Албанія	Прямі	МВС абсолютної більшості
2	Болгарія	Прямі. Мер – кмет – виконавчий орган муніципалітету	МВС абсолютної більшості
3	Боснія і Герцеговина	Прямі	МВС абсолютної більшості
4	Косово	Прямі	МВС абсолютної більшості
5	Македонія	Прямі. Мер не може бути членом ради	МВС абсолютної більшості
6	Польща	Прямі	МВС абсолютної більшості
7	Румунія	Прямі	МВС абсолютної більшості
8	Сербія	Непрямі	Призначення представницькими органами
9	Словаччина	Прямі	МВС абсолютної більшості
10	Словенія	Прямі. Мер – зупан, є виконавчим органом муніципалітету. Очолює адміністрацію	МВС абсолютної більшості
11	Угорщина	Прямі. Мер – полгармистер – виконавчий орган муніципалітету. Працює на постійній основі. У муніципалітетах понад 3 тис. осіб	МВС відносної більшості
12	Хорватія	Прямі	МВС абсолютної більшості
13	Чехія	Непрямі. Мер (староста, приматор) у радах зі складом менше 15 осіб; мер – єдиний виконавчий орган	Призначення представницькими органами
14	Чорногорія	Прямі	МВС абсолютної більшості

* За матеріалами джерел [1; 3; 7; 9; 10; 14; 15; 17; 20].

Виходячи з результатів аналізу особливостей місцевих виборів мерів постсоціалістичних європейських країн варто зауважити, що все ж великого поширення набули прямі вибори з використанням МВС абсолютної більшості.

Структура проведення виборів залежить від цілей, які ставить перед собою політична еліта країни, від політичних інститутів та культури, притаманних певному суспільству, що означає неможливість та й недоцільність виокремлення багатьох об'єднуючих характеристик. Однак науковці стверджують, що формування структури проведення місцевих виборів у Східній Європі в постсоціалістичний період залежить від таких факторів: 1) територіального устрою держави: у федеративних утвореннях вибори регламентуються, крім загальнонаціональних органів влади, також субнаціональними, і тому часто відбуваються за різними системами та процедурами (Боснія та Герцеговина); 2) типу національної виборчої системи; 3) переважаючої кількості жителів у громадах, типу адміністративно-територіальних одиниць. У малих громадах перевага віддається мажоритарним засадам виборів, або ж – можливості кандитування об'єднанням громадян за місцем проживання. Також виборчі системи є зорієнтованими на персоніфікацію виборів, яка забезпечується, крім мажоритарності, преференційним голосуванням, помірною величиною округу, кількістю місць у радах [17].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Зазначаємо, що, і в європейських постсоціалістичних країнах, питання вибору виборчої системи представницьких органів є питанням формування ефективної системи місцевого самоврядування, яка розвивається достатньо динамічно і пройшла процес постсоціалістичного реформування. Є воно актуальним і для політичних еліт, які стоять перед вибором, що має дві площини: максимальне залучення до участі у виборах якомога ширших прошарків електорату (виборці, групи виборців, громадські організації, партії, виборчі групи або об'єднання) та партійної політичної доцільності – збереження монопольного впливу лише політичних партій на формування місцевої та центральної політики (яскравий адепт соціалістичної системи управління державою і противага позиціям громадянського суспільства).

Для обрання місцевих представницьких структуру постсоціалістичних країн установлені більш ліберальні правила для потенційних кандидатів, ніж під час загальнонаціональних парламентських перегонів – передбачається можливість самовисування або висування позапартійних кандидатів об'єднаннями виборців, виборчими комітетами, громадськими організаціями, тобто не лише політичними партіями. Водночас задіяний механізм розподілу мандатів між суб'єктами виборів у біль-

шості країн Східної Європи є спрямованим на просування великих, здебільшого, парламентських партій, чого можна досягти за допомогою пропорційної виборчої системи відносної більшості та системи єдиного голосу, що передається [1; 15; 17].

Список використаних джерел

1. Виборчі системи для місцевих виборів: європейський досвід та українське законодавство [Електронний ресурс] / Лабораторія законодавчих ініціатив. – Режим доступу: http://parlament.org.ua/index.php?action=magazine&id=9&ar_id=1374&iar_id=721&as=2.
2. Балабан Р. В. Теорія виборчої системи : монографія / Р. В. Балабан. – Київ : Либідь, 2007. – 112 с.
3. Батанов О. В. Місцеві вибори та муніципальні виборчі системи в зарубіжних країнах: досвід для України / О. В. Батанов // Упр. сучас. містом : наук.-практ. журн. – 2001. – № 7–9. – С. 89–95.
4. Безсмертний Р. П. Основні засади адміністративно-територіальної реформи в Україні / Р. П. Безсмертний // Реформа для людини : зб. матеріалів про шляхи реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні. – Київ : Вид-во “Геопринт”, 2005. – С. 76–129.
5. Галус О. О. Форми безпосереднього народовладдя в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Галус О. О. – Київ, 2012.
6. Про місцеві вибори [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/595-19>.
7. Об организации и функционировании местного самоуправления [Электронный ресурс] : Закон Республики Албания. – Режим доступа: <http://municipalkg.narod.ru/interlaw/alblaw.htm>.
8. Козюра І. В. Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Канаді: досвід для України : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.04 / Козюра Ігор Валерійович. – Київ, 2013. – 36 с.
9. Лахижа М. І. Європеїзація публічної адміністрації: на прикладі Польщі / І. М. Лахижа // Менеджер. Вісн. Донец. держ. ун-ту упр. – 2008. – № 1. – С. 85–89.
10. Лісничий В. В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн : навч. посіб. для студентів ВНЗ / В. В. Лісничий. – 2-ге вид. – Київ : ВД Професіонал, 2004. – 336 с.
11. Максакова Р. М. Вибори до органів місцевого самоврядування: проблеми теорії і практики : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Максакова Р. М. – Київ, 2003.
12. Марцеляк О. В. Конституційна реформа і модернізація виборчої системи України в контексті світового досвіду / О. В. Марцеляк // Віче. – 2015. – № 16. – С. 8–12.
13. Марчук Р. П. Основи виборчого права / Р. П. Марчук // Основи вітчизняного парламентаризму : підруч.

Для виборів мерів на постсоціалістичному просторі використовуються різні системи, які варіюють від непрямих виборів, до мажоритарної системи відносної більшості (Угорщина), які переслідують мету уникнення конфліктності в системі комунікації місцевої влади “мер – рада”.

References

1. The Laboratory for Legislative Initiatives, “The electoral system for local elections: European Experience and Ukrainian legislation”, available at: http://parlament.org.ua/index.php?action=magazine&id=9&ar_id=1374&iar_id=721&as=2
2. Balaban, R.V. (2007), *Teoriia vyborchoi systemy: monohrafiia* [The theory of electoral system: monograph], Lybid', Kyiv, Ukraine.
3. Batanov, O.V. (2001), “Local elections and municipal electoral systems in foreign countries: experience for Ukraine”, *Upravlinnia suchasnym mistom*, vol. 7–9, pp. 89–95.
4. Bezsmertnyj, R.P. (2005), “Basic principles of administrative-territorial reform in Ukraine”, *Reforma dlia liudyny: zbirnyk materialiv pro shliakhy realizatsii administratyvno-terytorial'noi reformy v Ukraini*, Publisher “Heoprynt”, Kyiv, Ukraine, pp. 76–129.
5. Halus, O.O. (2012), “Forms of direct democracy in Ukraine”, Abstract of Ph.D. dissertation, Constitutional law, Municipal law, Institute of State and Law by V.M.Koretsky, The National Academy of Sciencei of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
6. The Verkhovna Rada of Ukraine, The Law of Ukraine “On local elections”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/595-19>.
7. The Law of the Republic of Albania “On the organization and functioning of local self-government”, available at: <http://municipalkg.narod.ru/interlaw/alblaw.htm>
8. Koziura, I.V. (2013), “The formation and development of local self-government in Canada: experience for Ukraine”, Dr. Sc. Thesis, Local self-government, Academy of Municipal Management, Kyiv, Ukraine.
9. Lakhyzha, M.I. (2008), “Europeanization of public administration: the example of Poland”, *Menedzher. Visnyk Donets'koho derzhavnoho universytetu upravlinnia*, vol. 1, pp. 85–89.
10. Lisnychyj, V.V. (2004), *Politychni ta administratyvni systemy zarubizhnykh krain: navchal'nyj posibnyk dlia studentiv VNZ* [The political and administrative systems of foreign countries: a manual for students], 2-nd edition, Publisher house “Profesional”, Kyiv, Ukraine.
11. Maksakova, R.M. (2003), “Elections to local self-government bodies: problems of theory and practice”, Abstract of Ph.D. dissertation, Constitutional law, Municipal law, Institute of State and Law by V.M.Koretsky, The National Academy of Sciencei of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
12. Martseliak, O.V. (2015), “Constitutional reform and modernization of the electoral system in Ukraine in

- для студентів ВНЗ ; за заг. ред. В. А. Гошовської. – Київ : НАДУ, 2011. – Т. 1. – С. 139–190.
14. Муніципальні вибори в Угорщині, Словаччині, Польщі та Чехії: порівняльний аналіз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/april/15.htm>.
 15. Посібник з розробки виборчих систем / Е. Рейнолдс, Б. Рейллі, К. Асмал, С. Берч ; Міжнар. ін-т демократії та сприяння виборам ; пер. Г. Сенік, М. Селиванова, О. Ципняк. – Київ : НОРА-ДРУК, 2003. – С. 9.
 16. Селиванов А. О. Нові моделі децентралізації компетенції територіальних органів і нові підходи до виборчої системи / А. О. Селиванов // Віче. – 2015. – № 16. – С. 8–12.
 17. Система виборів до органів влади у країнах Центральної та Східної Європи [Електронний ресурс] / Нац. ін-т стратег. дослідж. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/905/>.
 18. Ставнійчук М. І. Виборча система / М. І. Ставнійчук // Енциклопедія сучасної України : у 30 т. / редкол. : І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України; Наук. т-во імені Шевченка; Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. – Київ, 2003–2014.
 19. Шемшученко Ю. С. Конституція і виборчий процес в Україні / Ю. С. Шемшученко // Віче. – 2015. – № 16. – С. 26–29.
 20. Чиркін А. С. Конституційні засади організації місцевого самоврядування в Чехії / А. С. Чиркін // Вісн. Луган. держ. ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – 2014. – № 1. – С. 73–82.
 13. Marchuk, R.P. (2011), “Basics of electoral law”, *Osnovy vitchyznianoho parlamentaryzmu: pidruchnyk dlia studentiv VNZ* [Basics of national parliamentary system: a textbook for students], ed. by Hoshovs'ka, V.A., vol. 1, pp. 139–190, The National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
 14. The National Institute for Strategic Studies (2015), “Municipal elections in Hungary, Slovakia, Poland and the Czech Republic: comparative analysis”, available at: <http://old.niss.gov.ua/monitor/april/15.htm>
 15. Reynolds, E., Rejlli, B., Asmal, K. and Berch, S. (2003), *Posibnyk z rozrobky vyborchyykh system* [Manual on design of electoral systems], translated by Senyk, H., Selivanov M. and Tsygniak, O., International Institute for Democracy and election assistance, NORA-DRUK, Kyiv, Ukraine.
 16. Selyvanov, A.O. (2015), “New models of decentralization of territorial authorities jurisdiction and the new approach to the electoral system”, *Viche*, vol. 16, pp. 8–12.
 17. The National Institute for Strategic Studies, “The system of elections to the authorities in the countries of Central and Eastern Europe”, available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/905/>
 18. Stavnijchuk, M.I. (2003–2014), “Election system”, *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy: u 30 tomakh* [Encyclopedia of Modern Ukraine: in 30 volumes], ed. by Dziuba, I.M. and others, The National Academy of Sciences of Ukraine, Shevchenko Scientific Society, Coordination Bureau of Encyclopedia of Modern Ukraine, Kyiv, Ukraine.
 19. Shemshuchenko, Yu.S. (2015), “The Constitution and the electoral process in Ukraine”, *Viche*, vol. 16, pp. 26–29.
 20. Chyrkin, A.S. (2014), “The constitutional principles of local self-government in the Czech Republic”, *Visnyk Luhans'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav im. E. O. Didorenka*, vol. 1, pp. 73–82.